

ŁUKASZ KIERZNOWSKI

Be a PhD,

czyli

**jak zrobić doktorat
w Polsce?**

www.doktorat.edu.pl

ŁUKASZ KIERZNOWSKI

Be a PhD,

czyli

**jak zrobić doktorat
w Polsce?**

www.doktorat.edu.pl

Copyright © Łukasz Kierznowski

Wszelkie prawa zastrzeżone. Prosimy o przestrzeganie praw przysługujących twórcy i wydawcy.

Projekt okładki, skład i łamanie: Sebastian Goyke – www.goyke.eu

Białystok 2022

ISBN 978-83-964820-0-6

www.doktorat.edu.pl

Wersja 3 – aktualizacja sierpień 2025

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Rozdział I – Czym jest doktorat i czy to coś dla Ciebie?	13
Rozdział II – Jak się za to zabrać, czyli podstawowe sprawy instytucjonalne i organizacyjne	27
Rozdział III – Tryby przygotowania rozprawy doktorskiej	63
Rozdział IV – Rekrutacja i jak się do niej przygotować	97
Rozdział V – Finansowanie	111
Rozdział VI – Mam gotową rozprawę doktorską i co dalej, czyli procedura nadania stopnia doktora	131
ZAKOŃCZENIE	153

WSTĘP

Kończysz studia, zastanawiasz się co dalej, a jedną z rozważanych przez Ciebie dróg jest praca naukowa? Ukończyłeś studia już kilka lat temu, jesteś aktywny zawodowo, rozwijasz się i myślisz, że doktorat może być ciekawym kolejnym krokiem? A może studia skończyłeś już wiele lat temu, ciężko przez te lata pracowałeś i dziś masz duże doświadczenie zawodowe oraz wiedzę, które chciałbyś przekuć w potwierdzający Twoje kwalifikacje stopień doktora?

Niezależnie od tego, na którym z tych etapów się znajdujesz, fakt iż sięgnąłeś po tę książkę z pewnością oznacza, że w swych planach naukowych, zawodowych lub życiowych jako jeden ze scenariuszy rozważasz zdobycie doktoratu. Być może dopiero zaczynasz się orientować, jak w ogóle się za to zabrać, może już podjąłeś decyzję, a teraz potrzebujesz tylko konkretnych, rzetelnych i aktualnych informacji, a być może już jesteś doktorantem, ale nadal masz wiele pytań i wątpliwości, na które jak dotąd nie znalazłeś odpowiedzi. W każdym z tych przypadków dobrze trafiłeś, ponieważ ten e-book dostarczy Ci kompleksowej wiedzy od A do Z i pozwoli rozwiązać wiele wątpliwości, a następnie podjąć oparte na tej wiedzy decyzje.

CZEGO SIĘ DOWIESZ, A CZEGO NIE DOWIESZ Z TEJ KSIĄŻKI?

Niniejsza książka to nie praca naukowa czy też kolejny edytorско-metodologiczny poradnik dotyczący tego, jak prowadzić badania naukowe i napisać rozprawę doktorską. Nie znajdziesz tu informacji na temat metod badawczych, konstruowania rozprawy doktorskiej czy wykorzystania źródeł. Takich prac na rynku wydawniczym jest już wiele i jeśli będziesz tego potrzebował, z pewnością je odnajdziesz, choć zalecam tu dużą ostrożność i weryfikację jakości takich opracowań.

Tę książkę tworzyłem z zupełnie innym zamiarem – będąc mocno zagłębiany w funkcjonowanie sektora akademickiego i naukowego widziałem, że na rynku brakuje profesjonalnego **poradnika** – rzetelnego i kompleksowego źródła informacji dla osób rozważających lub przygotowujących się do rozpoczęcia prac nad doktoratem. W Internecie znajdziesz mnóstwo informacji na ten temat, w tym również ze źródeł oficjalnych (jak np. strony internetowe uczelni, materiały promocyjne ministerstwa, itd.), z których duża część jest nieaktualna, nieprecyzyjna albo zwyczajnie błędna. Jeśli już tego próbowałeś, to wiesz doskonale, jak często różne informacje są zagmatwane lub wzajemnie sprzeczne.

Uznałem, że rozwiązaniem tego problemu powinno być stworzenie opracowania, które pozwoliłoby rozwiązać wątpliwości organizacyjne, prawne, finansowe czy zawodowe związane z tą ścieżką rozwoju. Pokazać wszystkie „co”, „gdzie”, „jak”, a także przedstawić wszystkie „za” i „przeciw” **w jednym miejscu**. Brakowało pewnego kompendium wiedzy, które byłoby

aktualne i rzetelne, a jednocześnie podane w **prosty, przystępny sposób**, aby mogło służyć przedstawicielowi jakiegokolwiek branży czy dyscypliny naukowej. W oparciu o te założenia powstał niniejszy ebook – napisany klarownym językiem, bez stosowania nazewnictwa naukowego lub prawniczego, kompleksowy poradnik dotyczący uzyskania stopnia doktora w Polsce. Moim celem było przeprowadzić Cię przez wszystkie istotne zagadnienia dot. doktoratu, abyś następnie na podstawie tej poukładanej wiedzy mógł podjąć dalsze decyzje co do rozpoczęcia starań o doktorat, przygotowania się do rekrutacji lub wyboru trybu przygotowania rozprawy doktorskiej.

Nie jest to natomiast książka przeznaczona dla osób, które dobrze już wiedzą, czym jest doktorat i w jakich trybach oraz w jakiej procedurze można go uzyskać. Raczej nie jest to też książka dla osób na co dzień aktywnych w środowisku uczelni lub instytutów badawczych (np. doświadczonych wykładowców akademickich pełniących funkcje promotorów rozpraw doktorskich) i dobrze zorientowanych w funkcjonowaniu sektora akademickiego, gdyż wiele z poruszanych w niej treści będzie tym osobom w mniejszym lub większym stopniu dobrze znana. Takie osoby zachęcam do sięgnięcia do moich innych publikacji dotyczących szkół doktorskich ([tutaj](#)) oraz stopni naukowych ([tutaj](#)), w których zagadnienia te są omówione z uwzględnieniem bardzo szczegółowych detali prawnych i proceduralnych – obie są dostępne w *open access* w postaci elektronicznej w Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku.

DLACZEGO MOGĘ CI O TYM WSZYSTKIM MÓWIĆ?

Jestem prawnikiem specjalizującym się w prawie szkolnictwa wyższego i nauki. **Brałem udział w tworzeniu szkół doktorskich w wielu uczelniach i instytutach badawczych w całym kraju, a w moich szkoleniach i wykładach z tej tematyki brały udział setki osób** – w tym m.in. władze rektorskie i dziekańskie uczelni, kierownicy/dyrektorzy szkół doktorskich i inne osoby zainteresowane tą tematyką. Uczestniczyłem także w rządowych i parlamentarnych pracach nad przepisami dot. szkół doktorskich oraz procedury nadawania stopnia doktora. **W 2019 roku byłem Przewodniczącym Krajowej Reprezentacji Doktorantów, stojąc na czele i dbając o interesy ponad 40 tysięcy polskich doktorantów**, a w latach 2020–2021 członkiem Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego – najważniejszej instytucji przedstawicielskiej polskiego środowiska akademickiego. Obecnie jestem też członkiem Komisji dyscyplinarnej przy Ministrze Nauki i Szkolnictwa Wyższego ds. nauczycieli akademickich kadencji 2025–2028.

Pierwsze kroki w mojej pracy naukowej stawiałem w 2013 roku, a prace nad rozprawą dokorską rozpocząłem w roku 2016, kończąc je z sukcesem w roku 2020 i uzyskując stopień doktora nauk prawnych w roku 2021. Poza pracą naukową, swoją wiedzę wykorzystuję świadcząc usługi na rzecz podmiotów sektora akademickiego oraz osób prywatnych, głównie naukowców. Z moich usług prawnych i szkoleniowych w obszarze stopni naukowych, szkół doktorskich i kształcenia doktorantów skorzystało już ponad 100 polskich uczelni i instytutów badawczych, dla których m.in. tworzyłem lub weryfikowałem regulaminy szkół doktorskich albo procedury nadawania stopnia doktora.

Dzięki temu doświadczeniu mogę przekazać Ci wiedzę dotyczącą wszelkich spraw związanych z doktoratem w sposób wszechstronny i rzetelny, a co najważniejsze – intuicyjny i przystępny. Bardzo zależało mi na tym, aby ta książka nie była kolejnym zbiorem monotonnych przepisów lub wielkim, nieczytelnym kompendium. Dlatego napisałem ją w taki sposób, aby była przyjazna w odbiorze oraz by zawierała wszystkie niezbędne informacje dla przedstawiciela każdej branży. **Zawarłem w niej to, co sam chciałbym wiedzieć gdybym dziś rozważał rozpoczęcie prac nad rozprawą doktorską.** Wzbogaciłem ją także o wiele informacji i odpowiedzi praktycznych, które, jeśli rozważasz doktorat, bardzo Ci się przydadzą.

Dziękuję, że jesteś wśród czytelników tej książki. Jeśli będziesz miał do niej uwagi albo uznasz, że wymaga ona uzupełnienia lub doprecyzowania – proszę, podziel się ze mną swoimi spostrzeżeniami. Pozwolą one ulepszać kolejne wydania. Tymczasem zapraszam do lektury 😊

ROZDZIAŁ I – CZYM JEST DOKTORAT I CZY TO COŚ DLA CIEBIE?

CZYM JEST DOKTORAT? CZYM JEST ROZPRAWA DOKTORSKA?

Pojęcie „doktorat” zwykle jest używane w jednym z dwóch znaczeń – albo jako stopień naukowy, albo jako praca naukowa będąca podstawą nadania tego stopnia, czyli rozprawa doktorska. Gdybyśmy chcieli zachować precyzję, powiedzielibyśmy, że stopień doktora nadaje się m.in. na podstawie przygotowanej i obronionej rozprawy doktorskiej. Musimy zatem odróżnić te dwa pojęcia.

Doktorat to inaczej stopień doktora, jeden ze stopni/tytułów nadawanych w systemie szkolnictwa wyższego i nauki, mający długą tradycję i występujący niemal na całym świecie. W obrocie międzynarodowym najczęściej występuje jako skrót **PhD** i tak też w stosunkach zagranicznych tytułują się osoby po doktoracie. Doktorat może być **stopniem naukowym** (gdy nadawany jest za osiągnięcia naukowe w danej dziedzinie nauki i dyscyplinie naukowej) albo **stopniem w zakresie sztuki** (gdy nadawany jest za osiągnięcia artystyczne w danej dzie-

dzinie sztuki i dyscyplinie artystycznej)¹. Nie myl jednak stopni naukowych z **tytułami zawodowymi**, jak np. licencjat, inżynier lub magister. W skrócie można powiedzieć, że stopnie naukowe to odrębna, wyższa kategoria niż tytuły zawodowe (nadawane po ukończeniu studiów). W Polsce istnieją dwa stopnie naukowe – stopień doktora oraz stopień doktora habilitowanego. Poza tymi stopniami istnieje też tytuł naukowy profesora (nie należy tego mylić z tzw. profesorem uczelni, który jest po prostu stanowiskiem pracy w uczelni, a nie stopniem lub tytułem naukowym, a także z tzw. tytułem doktora honoris causa, który jest honorowym tytułem zwyczajowo przyznawanym w środowisku akademickim osobom szczególnie zasłużonym, ale niekoniecznie pod kątem osiągnięć naukowych).

Natomiast **rozprawa doktorska** jest to praca, na podstawie której nadaje się stopień doktora (doktorat), choć potocznie czasami „doktoratem” nazywa się też właśnie rozprawę doktorską (możemy ją przecież pokazać przyjacielowi i dumnie powiedzieć „oto mój doktorat”) i takim też skrótem myślowym będziemy się niekiedy posługiwać w tej książce. Rozprawę doktorską przygotowuje się zatem właśnie w celu uzyskania stopnia doktora. Rozprawa może mieć różną **formę** – będziemy o nich jeszcze mówić w dalszej części. Rozprawę doktorską można też przygotowywać w różnym **trybie** – im także poświęcimy jeszcze wiele miejsca, gdyż wybór trybu przygotowania rozprawy doktorskiej jest absolutnie kluczowy. Co więcej, przygotowanie rozprawy doktorskiej **nie jest jedynym wymogiem** do uzyskania stopnia doktora – jest jeszcze kilka innych wymagań, które trzeba spełnić, jeśli chce się zostać doktorem. Je także jeszcze odrębnie w tej książce omówimy.

¹ W dalszej części książki skrótowo będę się posługiwał pojęciem „stopnia naukowego” mając na myśli zarówno stopień naukowy, jak i stopień w zakresie sztuki.

Po przeczytaniu powyższego mógłbyś pomyśleć, że w takim razie rozprawa doktorska jest po prostu kolejną z prac dyplomowych, tak jak wcześniej praca inżynierska/licencjacka oraz praca magisterska – jest więc do tych prac podobna, tyle że nieco bardziej zaawansowana i rozbudowana. Nie jest to jednak takie proste. Zerknij proszę niżej na ustawowe definicje pracy dyplomowej oraz rozprawy doktorskiej, co pozwoli Ci dostrzec fundamentalne różnice między tymi rodzajami opracowań.

[Art. 76 ust. 2. **Praca dyplomowa** jest samodzielnym opracowaniem zagadnienia naukowego, artystycznego lub praktycznego albo dokonaniem technicznym lub artystycznym, prezentującym ogólną wiedzę i umiejętności studenta związane ze studiami na danym kierunku, poziomie i profilu oraz umiejętności samodzielnego analizowania i wnioskowania.]

[Art. 187 ust. 1. **Rozprawa doktorska** prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej.]

Art. 187 ust. 2. Przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.]

Przeanalizujmy różnice. O ile praca dyplomowa (np. licencjacka, inżynierska, magisterska) jest opracowaniem pewnego zagadnienia albo pewnym dokonaniem, o tyle rozprawa doktorska – rozwiązaniem problemu naukowego, oryginalnym rozwiązaniem w zakresie zastosowania wyników własnych

badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalnym dokonaniem artystycznym. Co więcej, praca dyplomowa ma prezentować **ogólną wiedzę i umiejętności studenta związane ze studiami na danym kierunku**, podczas gdy rozprawa doktorska ma prezentować **ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie naukowej** (o zależnościach między kierunkiem studiów a dyscypliną naukową powiemy w kolejnym rozdziale, tam te kwestie wyjaśnimy i uporządkujemy). Zwróć też uwagę, że o ile praca dyplomowa ma dowodzić jedynie umiejętności samodzielnego **analizowania i wnioskowania**, o tyle rozprawa doktorska ma wykazać umiejętność **samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej**. To znacznie wyższe wymagania.

Kluczowa jest także jeszcze jedna różnica, która w największym stopniu wpływa na rangę doktoratu. To, czym zajmowałeś się w swojej pracy licencjackiej, inżynierskiej czy magisterskiej, mogło być już odkryte lub opisane przez dziesiątki autorów przed Tobą. Mogłeś korzystać już z ich dorobku (publikacji – np. książek, podręczników, artykułów naukowych), co sprawiało, że praca dyplomowa mogła mieć w dużej mierze charakter sprawozdawczy lub opisowy, żeby nie powiedzieć odtwórczy. Co więcej, mimo pozytywnej oceny, jakie uzyskały lub uzyskają nasze prace dyplomowe, raczej nie zmieniły one świata albo choćby pewnego wycinka wiedzy naukowej. Zupełnie inaczej jest w przypadku doktoratów. To, co będzie przedmiotem Twojej rozprawy doktorskiej, musi mieć cechę nie tylko samodzielności, ale też **oryginalności**. Swoją rozprawą doktorską musisz **poszerzyć zakres wiedzy naukowej w danej dyscyplinie**, podczas gdy nikt nie stawia takich wymagań wobec pracy licencjackiej, inżynierskiej lub magisterskiej.

Jest to zatem podstawowa różnica, z której musisz zdać sobie sprawę. Wielu osobom wydaje się, że doktorat jest po prostu czymś **trochę większym** od magisterki. Tymczasem jest on czymś **zupełnie innym**. W pierwszych miesiącach pracy nad doktoratem takie osoby szybko przekonują się, że doktorat to trochę inna liga. Trudność pracy nad rozprawą doktorską nie tkwi bowiem w jej większej niż w przypadku pracy magisterskiej objętości (bo choć rzeczywiście doktorat jest zwykle pracą obszerną, to historia zna też świetne doktoraty liczące ledwie kilkadziesiąt stron), lecz w jej treści.

Jeśli to wszystko brzmi groźnie, to od razu uspokajam – doktoraty nie są takie straszne, a każdego roku w Polsce ten stopień naukowy uzyskuje kilka tysięcy osób. Niech zatem powyższe, pierwsze zagadnienia Cię nie przerażają – przywołaliśmy je tylko po to, abyś wiedział, na czym stoisz i aby były one punktem wyjścia do dalszych informacji. Kolejne części tej książki będą sukcesywnie odświeżać przed Tobą bardziej szczegółowe informacje, dzięki czemu wszystko będzie się stawało jasne.

JAKIE FUNKCJE PEŁNI DOKTORAT I CZYM MA BYĆ DLA CIEBIE?

Doktorat jako swego rodzaju naukowy certyfikat jakości może pełnić wiele różnych funkcji, zarówno w sektorze akademickim, jak i poza nim. Wszystkie te funkcje musisz jednak odnieść do Twojej sytuacji i Twoich planów, celów, zamierzeń czy oczekiwań. To, czym może być doktorat dla Ciebie, zależy bowiem od wielu czynników, które są bezpośrednio związane z Twoją osobą, miejscem, w którym się znajdujesz i do

którego zmierzasz. Skoro zatem wiesz już, czym jest stopień doktora, zastanówmy się, jakie funkcje on pełni, a także czym miałby być dla Ciebie.

W sektorze akademickim stopień doktora stanowi po prostu potwierdzenie osiągnięcia kolejnego szczebla rozwoju naukowego przez pracowników i kandydatów na pracowników tego sektora (nauczycieli akademickich w przypadku uczelni, czy też pracowników naukowych w przypadku instytutów badawczych, instytutów Polskiej Akademii Nauk i innych podmiotów). Stopnie naukowe (czyli doktorat i habilitacja) oraz tytuły naukowe (czyli profesura) są narzędziem wewnętrznej stratyfikacji kadr tego mocno zhierarchizowanego środowiska i współkształtują zależności między tymi osobami. W wielu przypadkach to właśnie z posiadanych stopni i tytułów wynikają także uprawnienia akademickie tych osób (jak np. możliwość prowadzenia wykładów, seminariów magisterskich, opieki promotorskiej nad doktorantami, recenzowania rozpraw doktorskich czy osiągnięć habilitacyjnych, ubiegania się o prestiżowe granty badawcze). Stopnie nadawane są na podstawie osiągnięć naukowych uzyskiwanych w ramach wykonywanej na co dzień przez te osoby pracy naukowej lub naukowo-dydaktycznej. W większości przypadków stopnie naukowe służą więc tym osobom do ugruntowywania lub podnoszenia swojej pozycji w tym sektorze, w tym do awansowania na wyższe stanowiska, a więc uzyskiwanie kolejnych stopni jest dla takich osób naturalną, wręcz konieczną ścieżką rozwoju. Niestety, złym zwyczajem i symptomem zacofania polskiego sektora akademickiego jest fakt, iż większą wagę przywiązuje się właśnie do stopni naukowych niż do rzeczywistych osiągnięć za nimi stojących, z którymi bywa różnie. Ale to temat na inną książkę 😊

Znacznie więcej funkcji stopień doktora pełni **poza sektorem akademickim**, bo oczywiście o stopień doktora mogą się ubiegać nie tylko osoby zatrudnione w tym sektorze. Prestiż i status społeczny wynikający z posiadania stopnia doktora może być skutecznym narzędziem podniesienia Twoich kwalifikacji zawodowych, budowy Twojej marki osobistej, rozwoju Twojego biznesu lub po prostu innej formy zwiększenia Twojej wartości rynkowej jako pracownika, eksperta, naukowca, przedsiębiorcy, aktywisty, freelancera czy twórcy. Ma to znaczenie zwłaszcza w kontekście upowszechnienia wykształcenia magisterskiego, które dziś w wielu branżach nie stanowi jakiegokolwiek wyróżnika jakości, a stało się mało wyśrubowanym standardem. W tych warunkach to stopień doktora (wiedza i umiejętności zdobyte przy jego okazji) może Cię wyróżnić w tłumie i poszerzać perspektywy zawodowe, zwiększyć szanse awansu, pomóc pozyskać klientów i wartościowych współpracowników czy też zmienić pracę na bardziej rozwijającą i ambitną. Współcześnie **większość osób uzyskujących stopień doktora pracuje poza sektorem akademickim**.

W wielu branżach stopień doktora stanowi też przepustkę albo jedną z dróg dopuszczenia do wykonywania określonego zawodu, czy też zajmowania konkretnego stanowiska lub pełnienia funkcji. Przykładem są tu przepisy dot. wskazywania kandydatów na członków organów nadzorczych w spółkach Skarbu Państwa, czy też regulacje dot. alternatywnej ścieżki dopuszczenia do wykonywania zawodów prawniczych (np. adwokatów lub radców prawnych) przez osoby posiadające stopień doktora nauk prawnych. W niektórych sektorach doktorat może też pozwolić na uzyskanie dodatkowych uprawnień, zdobycie specjalizacji czy ułatwić jakąś inną formę poszerzenia swoich kwalifi-

